

سیری در شعر فارسی

بحثی استعادی در شعر فارسی و تحول آن با نمونه هایی از
شعر شاعران، جستجوی در اقوال ادباء و تذکره نویسان

تألیف

دکتر عبدالحسین زرین کوب

زرین کوب، عبدالحسین، ۱۳۰۱ - ۱۳۷۸.

سیری در شعر فارسی: بحثی انتقادی در شعر فارسی و تحول آن با نمونه‌هایی از شعر شاعران، و جستجویی در اقوال ادباء و تذکره‌نویسان / تألیف عبدالحسین زرین کوب. - تهران: سخن، ۱۳۸۴.

ISBN 9064 - 372 - 113 - 2

۶۰۰ ص.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. شعر فارسی -- تاریخ و نقد. ۲. شاعران ایرانی. ۳. شعر فارسی -- مجموعه‌ها. ۴.

شعر فارسی -- مبدک. الف. عنوان.

۸ فا ۱ / ۰۰۹

PIR ۳۵۴۸/۴

۱۳۸۴

م۸۴ - ۱۱۳۱۳

کتابخانه ملی ایران

انتشارات سخن

سیری در شعر فارسی
دکتر عبدالحسین زرین کوب

چاپ چهارم (اول سخن)، ۱۳۸۴

تیراژ: ۳۳۰۰ نسخه

چاپ: حیدری

خیابان انقلاب - مقابل دانشگاه تهران، شماره ۱۳۹۲ تلفن: ۶۴۶۵۹۷۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۶۴ - ۳۷۲ - ۱۱۳ - ۲ ISBN 904 - 372 - 113 - 2

درست نما:

پاره‌یی افتادگی‌ها و جابه‌جایی‌ها که ضمن مروری کوتاه بر بخش اول و آخر کتاب به نظر آمد بدینوسیله با پوزش از آنچه اجتناب از آن در اختیار مؤلف نبوده است اصلاح می‌گردد و غلط‌های دیگر را که در ضبط و شکل و نقطه‌گذاری روی داده است خواننده دقیق به لطف ذوق خویش به صلاح باز خواهد آورد:

صفحه سطر	صحیح	صفحه سطر	صحیح
۲	۱۶ : حتی خبری	۱۵	۷ : قدماء یونان
۱۹	۲۶ : داشته است از	۲۷	۷ : موضوع جهنم به بسم الله
۷۳	۱۲ : گیخان و پسر وی چون	۸۰	۱۵ : اندیشه عرفانی و احساس
۸۳	۲۳ : نامعقول	۹۸	۲ : موسوم به ضابطه حلّ معما
۸۵	۱۳ : تر بیت شعرا	۱۴۶	۱۴ : مشایخ زمان و جواب
۱۰۶	۴-۲۳ : نام برد	۱۶۵	۸ : مُفلق دانا
۱۶۷	۷ : میرزا محمد علیخان که	۱۶۷	۸ : لطفعلیخان زند «متنصب
۱۷۷	۱۵ : قریه خور	۲۰۵	۱۷ : معزّی
۱۹۹	۱۵ : وجود آنها را در شعر	۲۱۷	۱ : انده و
۳۰۹	۲۳ : نگزیردت	۳۳۱	۱۳ : خواجه غلیانه
۳۷۱	۱۳ : آن رفتار	۴۰۲	۱۱ : درجیب جان خلق
۵۳۴	۴ : کردداند	۵۳۴	۳۲ : الخلاقه... اذیالها
۵۴۴	۲-۳۱ : اخیر، رجوع شود به رساله اجتهادی سودمندی که ... شده است و امید...		
۵۴۶	۸ : صدبدره	۵۴۸	۱۶ : عربی یا سیف الدین بخاری
۵۵۳	۷ : توالی ماههای	۵۵۳	۱۳ : نام خادم اوست
۵۵۵	۲۰ : طوطی نرهم	۵۵۵	۲۳ : بدخشی
۵۵۶	۶ : منبرج		
۵۶۱	۴ : شود، سوال		

مقدمه

سیری در شعر فارسی جز بررسی کوتاه سریعی از تحول شعر فارسی و شیوه‌های گذشته آن نیست و البته محدودیت مجال هم در حال حاضر چیزی بیش از این را اقتضا نمی‌تواند داشت اما با سیری در نثر فارسی که باید به زودی این نگره محدود را دنبال و کامل نماید شاید بتوان امید داشت این مختصر بتواند چیزی از سیمای گذشته ادبی ایران را در آنچه به زبان فارسی و ادوار اسلامی فرهنگ ایران ارتباط دارد طرح و ترسیم نماید.

سالها پیش که اشتغال به تدریس تاریخ و ادبیات دورنمای چنین کاری را در نظر من دست یافتنی نشان داد چون قسمتی از اصل این یادداشتها مقارن با تدوین کتاب نقد ادبی و در واقع تا حدی به مشابه کار بُرد اصول و طرق مذکور در آن به وجود آمد نظرگاههایی که در آن اثر مطرح بود بیش از دیدگاه‌های رایج و معمول دیگر در تدوین این جستجوها منظور افتاد.

پاره‌یی ازین گفتارها در طی سالهای تعلیم گه گاه به صورت درس و جزوه القاء شد و برخی نیز در ضمن مقالات و بررسی‌های گوناگون در مجلات و جراید انتشار یافت لیکن ضرورت اشتمال مجلد حاضر بر نمونه‌هایی از شعر گذشته، که بدون آن فایده کافی از نقد و شناخت شعر حاصل نمی‌آمد سعی در کوتاه کردن بخشی از اصل یادداشتها را هم الزام نمود و به همین سبب تجدید نظری در اصل گفتارها نیز ضرورت یافت.

ازین رو برای اجتناب از اطناب سخن و هم به رعایت پاره‌یی ضرورت‌های دیگر سعی شد تا در این مختصر از آنچه در پاره‌ای آثار دیگر خویش چون نقد ادبی، با کاروان حله، شعر بیدروغ و مجموعه مقالات به تفصیل ترسخن رانده‌ام چیزی از نو بیاورم و تا ممکن است از تکرار سخنهاى گذشته پرهیزم.

چون درین باب و هم درباره شیوه گزینش نمونه اشعار و اقوال تذکره نویسان درخاتمه کتاب هم به اشارت سخن گفته‌ام اینجا بیش ازین حاجت به بیان نمی‌بینم و اگر از عمر فرصتی بیابم شاید روزی تمام این یادداشتها را که گذشته ادبی ایران از آغاز تا امروز در آن طرح گشته است آنگونه که لازمه یک

تاریخ ادبی انتقادی است نشر نمایم.

در آنچه به مجلد حاضر مربوط است در اینجا باید از لطف و دلتوازی دوست دیرینه‌ام دکتر باستانی پاریزی یاد کنم که اقدام به نشر این مختصر به اصرار و تشجیع وی انجام یافت همچنین از همسرم دکتر قمر آریان باید ممنون باشم که غیر از تفسیر گزیده لغات اشعار کتاب، در انتخاب نمونه‌های اشعار هم کمکهای ارزنده کرد. نیز از برادرم عظیم زرین کوب که در تصحیح نمونه‌ها اهتمام ورزید و از آقای محمد صدیقی که در حسن تنظیم مطالب و تهیه فهرستها مساعی ارزنده مبذول داشت وظیفه اظهار امتنان دارم. سعی اینان و لطف دوستان و عزیزان دیگر که هم درین زمینه یاورها کردند مشکور باد.

بسمه و کرمه

عبدالحسین زرین کوب

طهران ۱۳۶۲

فهرست مطالب

۱-۲۱۱	۱- نقد و شناخت
۲۱۳-۴۵۳	۲- سینه شعر
۴۵۵-۵۲۹	۳- از ادبا و تذکره نویسان
۵۳۱-۵۵۲	۴- یاد داشت ها
۵۵۳-۶۰۰	۵- فهرست ها و لغات